

του 1836, ύπογραφή: Ν. Πετμεξᾶς, πού ἀπευθύνεται πρὸς αὐτὸν καὶ ἀφορᾷ διαφορὰν τῆς Γερακίνας συζύγου τοῦ ποτὲ Μαυρουδῆ Παπᾶ Γιαννάκη (θὰ μιλήσουμε πῶ κατῶ γιὰ τὴν Γερακίνα αὐτὴ) μὲ κάποιον «Χωροφύλακα τῆς 35 ἐνωμοτίας» ὀνομαζόμενον Κώσταν Γ. Τζάκαλον, καὶ αὐτὸν καταγόμενον ἀπὸ τῆ Χαλκιδικῆ. Καὶ ἔχω τὴν πληροφορία ὅτι σ' ἓνα Μουσεῖο τῶν Ἀθηνῶν εἶναι κατατεθειμένα πολύτιμα χειρόγραφα τοῦ Χρυσίδη, μὲ ἄγνωστο ἀκόμη περιεχόμενο. Στὸ προσεχές μου ταξίδι στὴν Ἀθήνα θὰ τὰ ἀναζητήσω καὶ ἐλπίζω νὰ τὰ βρῶ.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ

Μιλώντας ἐδῶ γιὰ τὰ σχολεῖα τοῦ Πολυγύρου δὲν μπορῶ νὰ μὴ κάνω λόγο γιὰ δυὸ κληροδοτήματα πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν παιδεία στὴ Χαλκιδικὴ καὶ πού δυστυχῶς κινδυνεύουν νὰ χαθοῦν (ἂν δὲν χάθηκαν) ἀπὸ τὴν ὀλιγωρία μας καὶ τὴν ἀδράνειά μας: Τὰ κληροδοτήματα Παυλίδη καὶ Φραντζῆ.

Καὶ ἄς προσθέσω ὅτι ἡ συγκέντρωση στοιχείων γιὰ τὰ κληροδοτήματα αὐτὰ μὲ στοίχισε ὄχι ὀλίγο κόπο.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΠΑΥΛΙΔΗ

Ὁ Ἰωάννης Παυλίδης ἦτανε ἔμπορος τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπόκτησε δὲ μὲ τὴν ἄσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός του τόσο στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τεράστια περιουσία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰ ἄλλα κινητὰ εἶχε καὶ πολλὰ ἀκίνητα, σπίτια στὴ Θεσσαλονίκη καὶ στὰς Ἀθήνας. Ἦταν ἰδιοκτῆτης τριῶν πλοίων, τοῦ πλοιαρχομένου παρὰ τοῦ Γ. Λιαχομπούλου, τοῦ πλοιαρχομένου παρὰ τοῦ Δημητρίου Χανᾶ καὶ τῆς Γολέτας τῆς πλοιαρχομένης παρὰ τοῦ Χαραλάμπους Νικολάου. Ἦτανε συνιδιοκτῆτης μετὰ τῶν υἱῶν Χαρίση δυὸ «Μεταξουργείων». Ἐμπορικὸς ἰσολογισμὸς τῆς 31 Δεκεμβρίου 1850 ἀναβιβάζει τὴν περιουσίαν του αὐτὴν εἰς γρόσια 890.000 ποσὸ σημαντικώτατο γιὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Καὶ στὸν ἰσολογισμὸν αὐτὸν δὲν συμπεριλαμβανότανε ἡ ἀκίνητος περιουσία²⁶.

²⁶ Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὰ πῆρα ἀπὸ τὴν διαθήκη τοῦ Παυλίδη. Δημοσιεύθηκε στὴ Θεσσαλονίκη στίς 28 Φεβρουαρίου 1859 ἀπὸ τὸν πρόξενο τῆς Ἑλλάδος Ἰ. Ἀγκωνάκη ἐπ ἰσαροῦσία τῶν παρτύρων Ν. Νικολαΐδου, Μαυρουδῆ Ἀθανασίου καὶ Νικολάου Παπα-Κυρίτου. Ἀντίγραφο τῆς διαθήκης αὐτῆς μὲ παρечώρησε μὲ πολλὴν προθυμία ὁ ταμιακὸς ὑπάλληλος Χρηστος Βρεττάς, συγγενὴς ἐκ μητρὸς τοῦ Παυλίδου. Τὸ κείμενο τῆς διαθήκης αὐτῆς ἐξαίρετικά ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ τὸ καταχωρήσω ἐδῶ ἀπὸ ἔλλειψη χώρου,

Ὁ Ἰωάννης Παυλίδης κατήγετο ἀπὸ τὸν Πολύγυρο ὅπου πλησιέστερος συγγενῆς του ἦταν ὁ ἀπὸ τὴν ἀδελφήν του ἀνεψιὸς Γεώργιος Ἀθανασίου (Λεμονῆς), πατέρας τοῦ ἀεμνήστου ἱερέως Παπαγιαννάκη Λεμονῆ, τοῦ Παύλου Λεμονῆ καὶ Ἀναστασιᾶς Λεμονῆ. Ἀπεβίωσε στὴ Θεσσαλονίκη στὶς 4 Φεβρουαρίου 1859 καὶ μετὰ διαθήκην μετὰ ἡμερομηνίαν 27 Μαρτίου 1854 ἄφησε κληρονόμους τοῦ τὸν θετὸν υἱὸν τοῦ Μᾶρκου, τὴν σύζυγόν του Τριανταφυλλιάν Παυλίδη, τὸν ὡς ἄνω ἀνεψιὸν τοῦ Γεώργιου Ἀθ. Λεμονῆ.

Στὴ διαθήκῃ του αὐτῆ ὁ Ἰωάννης Παυλίδης ἀναγράφει ἐπὶ λέξει:

«Ἐκ τῆς περιουσίας μου ταύτης διορίζω νὰ παρακατεθοῦν εἰς ἓν ἀσφαλὲς μέρος γρόσια ἑκατὸν πενήντα χιλιάδες, οἱ τόκοι τῶν ὁποίων κατ' ἔτος θέλει διανεμόνται τὰ δύο πέμπτα εἰς τὰ ἐνταῦθα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, τὸ ἓν πέμπτον εἰς τὸ ἐνταῦθα Νοσοκομεῖον, τὸ ἓν πέμπτον εἰς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ πτωχοὺς καὶ τὸ τελευταῖον πέμπτον εἰς τοὺς ἐν Πολυγύρῳ πτωχοὺς».

Τὶ ἔγινε ἡ περιουσία αὐτῆ; Τὶ ἀπέγινε τὸ κληροδότημα αὐτό; Κανεὶς δὲν νοιάστηκε ἕως σήμερα.

Ἀποθνήσκει ὁ θετὸς υἱὸς τοῦ Παυλίδη Μᾶρκος πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Παυλίδης ἔτρεφε ἐξαιρετικὴ στοργὴ καὶ ἀγάπη ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν διαθήκην καὶ ἐνταφιάζεται «εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Πόρου».

Ἡ χήρα τοῦ Ἰ. Παυλίδη ποὺ ὀνομαζότανε Τριανταφυλλιά, ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ μακαρίτου νὰ παραμείνῃ χήρα παντρεύεται στὰς Ἀθήνας τὸν ναύαρχον Δημήτριον Κριεζῆν τῆς ἐπιφανοῦς ὑδραϊκῆς οἰκογενείας τῆς ὁποίας πολλὰ μέλη διακρίθησαν καὶ στοὺς ἐπαναστατικοὺς αγῶνας τοῦ 21 καὶ μετέπειτα.

Αὐτὴ «ἡ Τριανταφυλλιά πρῶν Ἰωάννου Παυλίδου, νῦν δὲ Δημητρίου Κριεζῆ» μετὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 128 Διαθήκην ὑπὸ τῆς 30 Ἰανουαρίου 1868 ἴδρυνε τὸ «κληροδότημα Τριανταφυλλιάς καὶ Ἰωάννου Παυλίδου» ποὺ μᾶς ἀφορᾷ.

Πολὺ ἐνδιαφέρουσα φυσιογνῶμία αὐτῆ ἡ Τριανταφυλλιά Παυλίδη, αὐτὴ ἡ μεγάλη εὐεργέτιδα τοῦ Πολυγύρου.

Ἡ Τριανταφυλλιά Ἰ. Παυλίδη ἀπὸ τὴν μητέρα της κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀρναία, καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα της ἀπὸ τὸν Πολύγυρο. Συγγενικῆς της οἰκογένειας στὴν πόλιν μας ἦταν τῆς Τριανταφυλλιάς Γεωργάκη, Αἰκατερίνης Παπαστάμου, Ἀδριανῆς Μαρέτῃ, Μαριγῶς Παπακυρίστῃ, Μιχαῆλ Συκιώτῃ καὶ Χαΐδως Γαλανοῦ. Ἀπὸ τὴν μητέρα της πάλι εἶχε συγγενεὶς στὴν Λαοαρίγκοβη—τὴν τωρινὴ Ἀρναία—τίς οἰκογένειας τοῦ Κυριαζῆ Μανρουδῆ, τοῦ Παντελῆ Γεωργίου καὶ τῆς Χαΐδως Ἰωάννου.

Παντρεύθηκε τὸν Ἰωάννην Παυλίδην ἀπ' τὸν Πολύγυρο καὶ τοῦ ἔδωκε προῖκα κτήματα πολλὰ, πὸν ἀργότερα κατασχέθηκαν ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ Δημόσιο—γιατὶ ἀνῆκαν σὲ Ἑλληνίδα ὑπῆκοον—πουλήθηκαν σὲ πλειστηριασμὸ καὶ ἀγοράσθησαν ἀπὸ συμπολίτες μας.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀκίνητα αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ τετράγωνο, στὸν κεντρικὸ δρόμο τοῦ Πολυγύρου πὸν ἀνήκει στὸν Ἰωάννην Α. Παλαμίδην. Ἀργότερα τὸ πλοῦσιο ἀνδρόγυνο φεύγει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη ὅπου ζοῦσε καὶ ἐγκαθίσταται στὴν Ἀθήνα, τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλευθέρης Ἑλλάδος, χωρὶς ὅμως νὰ κλείσῃ καὶ τὸ σπίτι τοῦ στὴν Θεσσαλονίκη. Μπαίνει ἀμέσως στὸν κύκλο τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, πὸν τὴν ἐλάμπρυναν μορφὲς καθαγιασμένες ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ 21 ἢ ἀπόγονοί τους. Ἡ Τριανταφυλλιά Παυλίδου ὑψηλὴ, ἐπιβλητικὴ, μὲ λυγρὴ κορμοστασιά καθὼς ἦταν, κυριάρχησε ἀμέσως στοὺς κύκλους τῆς τότε ἀριστοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν. Ντυμένη πάντα περίφημα—εἴτε φοροῦσε τὰ «εὐρωπαϊκὰ» εἴτε τὶς ντόπιες ἐνδυμασίες—φάνταζε πρώτη καὶ καλλίτερη στὶς ἀνακτορικὰς δεξιώσεις, τόσο ἐπὶ Ὄθωνος ὅσον καὶ ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Αου.

Καὶ φάνταζε τόσο πολὺ ὥστε λέγεται ὅτι ἡ βασίλισσα Ἀμαλία τὴν ζήλευε γιὰ τὴν ὠραία τῆς ἐμφάνιση, τὶς πολυτελεῖς ἀμφιέσεις τῆς καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὰ κοσμήματά τῆς.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δεξιώσεις αὐτὲς γνώρισε καὶ τὸν μετέπειτα ἄνδρα τῆς Δημήτριου Κριεζῆ.

Ποῖος ἦταν αὐτὸς ὁ Δημήτριος Κριεζῆς; Ἦταν γιὸς τοῦ ναύαρχου Ἀντωνίου Κριεζῆ, ἥρωα τοῦ ἀγῶνα τῆς Παλιγγενεσίας καὶ πρωθυπουργοῦ, πολλὰ χρόνια ἐπὶ Ὄθωνος. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δημήτριος Κριεζῆς ἔγινε ὑποναύαρχος, ἀρχηγὸς τῆς μοίρας θωρηκτῶν, καὶ ὑπῆρξε καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Γεωργίου τοῦ Αου. Αὐτὸν παντρεύτηκε ἡ Τριανταφυλλιά μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου συζύγου τῆς Παυλίδης.

Ὅταν ἡ Τριανταφυλλιά ἦταν στὶς δόξες τῆς σπούδαζαν στὴν Ἀθήνα δυὸ καὶ μοναδικοὶ—καθόσον εἶναι γνωστὸν—φοιτητὰ ἀπὸ τὴν Χαλκιδική: ὁ Ἰωάννης Τραγανὸς (πατέρας τοῦ διευθυντοῦ Ταμείου Νικ. Τραγανοῦ) ἀπὸ τὸν Πολύγυρο, φιλολογία καὶ ὁ Πετρίτης ἀπὸ τὰ Βραστὰ ὀδοντιατρικὴ. Τὸ κοσμικὸ πλοουσιόσπιτο τῆς Τριανταφυλλιᾶς ἦταν πάντα ἀνοικτὸ γιὰ τὰ δυὸ πατριωτάκια τῆς. Ἡ ἴδια τὰ δεχότανε, τὰ περιποιόταν, τὰ «φίλευε» καὶ ὄχι λίγες φορὲς μὲ διακριτικὸ καὶ εὐγενῆ τρόπο ἐνίσχυνε τὸ φτωχικὸ τους φοιτητικὸ προῦπολογισμό. Ὁ Βρασταμινὸς μάλιστα, πὸν τὸν διέκρινε ἰκανότητα ἀφηγηματικὴ καὶ εἶχε πηγαῖο χιοῦμορ καὶ θυμοσοφία—πὸν διακρίνει σήμερα πολλοὺς συμπατριῶτες του—ἦταν τακτικὰ προσκεκλημένος στὰ γεύματα καὶ στὶς δεξιώσεις τῆς Τριανταφυλλιᾶς. Καὶ τότε «ὁ πατριώτης τῆς ὁ παραμυθᾶς» ὅπως τὸν ἔλεγε ἡ Τριανταφυλλιά, ἄρχιζε

νά διηγείται ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ χωριό του, περιπέτειες πραγματικές καὶ φανταστικές, ἀνέκδοτα καὶ ἕτερε καὶ εὐχαριστοῦσε τὸ ἀκροατήριό του²⁷.

Στὰ 1882 ὅμως ἡ ὥραία Τριανταφυλλιά ὑποκύπτει στὴ κοινὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων καὶ πεθαίνει. Προηγουμένως ὅμως καὶ συγκεκριμένα στὶς 30 Ἰανουαρίου τοῦ 1868 συνέταξε τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 128 διακήκην της²⁸ στὸ σπίτι της στὴν ὁδὸ Προαστείου, στὴν σημερινὴ Ἑμμανουὴλ Μπενάκη.

Ἡ περιουσία της ἦταν σημαντικὴ καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀκίνητα, κινητὰ (τιμαλφῆ, ἔπιπλα κλπ.). Τμῆμα της ἦταν ἐπενδεδυμένο σὲ μετοχὲς τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζης, ἐμπορικῶν ἐταιριῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ σὲ ὁμολογίες τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου.

Μὲ τὴν διαθήκην της αὐτὴν ἡ Τριανταφυλλιά Παυλίδου—Κριεζῆ α) ἐκληροδότησε 25.000 χρυσὲς δραχμὲς στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν, β) ἄφησε πλούσιες δωρεὲς σὲ ὅλα τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν, στὸ φτωχοκομεῖο Θεσσαλονίκης καὶ στοὺς φυλακισμένους τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ ἑκατὸ δραχμὲς στὶς συγγενικὲς της οἰκογένειες, πὺν ἀναφέραμε πὺν πάνω, γ) ἴδρυσε τὸ κληροδότημα μὲ τὴν ἐπωνυμία «κληροδότημα Τριανταφυλλιάς καὶ Ἰωάννου Παυλίδου» μὲ τμῆμα τῆς περιουσίας της, πὺν ἡ ἀξία της ἀναλογοῦσε σὲ 35.000 χρυσὲς δραχμὲς (κληροδότημα σπουδαῖο ἐκτὸς τῆς ἠθικῆς καὶ ὑπὸ ὕλικῆς πλευρᾶς) γιὰ νὰ σπουδάξουν ὑπότροφοι Μακεδόνες καὶ κατὰ προτίμηση συγγενεῖς, ἐὰν «εἶχον τὰ προσόντα καλοῦ σπουδαστοῦ», δ) ὥρισε νὰ κατατεθοῦν στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα 30.000 χρυσὲς δραχμὲς γιὰ νὰ μισθοδοτοῦνται ἀπὸ τοὺς τόκους ἓνας δάσκαλος καὶ μιὰ δασκάλα στὸν Πολύγυρο.

Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ κληροδότημα Παυλίδου πὺν μᾶς ἀφορᾷ ἄμεσα²⁹. Γιατὶ τὸ ἀφήσαμε καὶ χάθηκε ἀπὸ τὰ χέρια μας; Τὶ ἐνέργειες κάναμε γιὰ νὰ τὸ ἀποσπάσουμε ἀπὸ ἐκείνους πὺν τὸ νέμονται καὶ τὸ τραγανίζουν ὡς σήμερα εἶτε Ἐθνικὴ Τράπεζα ὀνομάζονται, εἶτε Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν εἶτε ἀκόμα Δημόσιον;

Δὲν νομίζετε πὺν εἶναι πὰ καιρὸς νὰ κινήτοποιηθοῦν οἱ ἀρμόδιοι, Σχολεῖα, Δήμος, Βουλευταὶ κλπ.;

Θὰ τρίξουν στὸ τάφο τους τὰ κόκκαλα τῆς ἀειμνήστου εὐεργετίδος μας γιὰτὶ δὲν πραγματώνονται οἱ σκοποὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἄφησε τὴν πε-

²⁷ Ἀπὸ τὶς πρὸς ἐμὲ ἀφηγήσεις τοῦ Πέτρου Γκλάβα ὅπως τοῦ τὰ διηγῆθηκε ὁ Ἰωάννης Τραγανός.

²⁸ Ἀντίγραφον τῆς διαθήκης αὐτῆς ἔχω στὰ χέρια μου. Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον της πῆρα πολλὰ στοιχεῖα τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ τῆς διαλέξεώς μου.

²⁹ Ἀπὸ τὸ κληροδότημα Παυλίδου σπουδάσαν, ὅσο γνωρίζω, μόνο δύο Χαλκιδικιώτες ὁ Ἀθανάσιος Γ. Καραγκάνης χημικὸς καὶ ὁ Ἰωάννης Παπαγεράκης, καθηγητὴς φιλόλογος.

ριουσία της, για τούς όποιους συνέστησε «τὸ κληροδότημα Τριανταφυλλιᾶς καὶ Ἰωάννου Παυλίδου».

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ἄς ἔλθουμε τώρα στὸ ἄλλο κληροδότημα, τοῦ Φραντζῆ. Ὁ Βασίλειος Ἐμμαν. Φραντζῆς καταγόταν ἀπὸ τὸν Πολύγυρο³⁰, μετῆγάστευσε στὴν Αἴγυπτο ὅπου καὶ ἐμπορευόταν. Δὲν παντρεύτηκε καὶ πέθανε στὴ Μανσούρα τῆς Αἰγύπτου στίς 2 Αὐγούστου τοῦ 1910. Στίς 25 Σεπτεμβρίου τοῦ 1906 εἶχε συντάξει διαθήκη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κατέλιπε στὴν «κοινότητα Πολυγύρου» τμῆμα τῆς περιουσίας του δηλαδή ἓνα κατάστημα στὴν Μανσούρα μὲ τὸν ὄρο νὰ πληρώνεται μιὰ διδασκάλισσα γιὰ τὴν μόρφωση τῶν «κοριτσιῶν τοῦ Πολυγύρου» ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ καταστήματος. Θὰ σᾶς διαβάσω τὸ κείμενο αὐτῆς τῆς διαθήκης ὅπως ἔχει. Ἀντίγραφο ἔχω στὰ χέρια μου καὶ τὸ περιεχόμενό της γιὰ πρώτη φορὰ βλέπει τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας.

«1906. Ἡ παροῦσα μου εἶναι ἡ διαθήκη μου.

Ἐν Μανσούρα σήμερον εἰκοστὴν ἕκτην τοῦ μηνὸς 7)βρίου καὶ ὄραν δεκάτην πρὸ μεσημβρίας ἐν τῇ οἰκίᾳ Σέχ Ἀλῆ οἰκία μου τοῦ Βακουφίου ὅπου κατοικῶ συνέταξα ὀλόκληρον καὶ υπέγραψα τὴν παροῦσαν διαθήκη μου ἥτις ἐπιθυμῶ νὰ ἔχη πλήρως κῦρος καὶ ἰσχὺν μετὰ τὸν θάνατόν μου ὡς νὰ ἐγένετο διὰ δημοσίου καὶ ἐπισήμου συμβολαίου.

Ἄκυρῶ τὴν δωρεὰν τὴν ὁποίαν εἰς προηγουμένην διαθήκην μου ἔκαμον εἰς τὸ ἔθνος διὰ τὸν στόλον τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἀνάγκης, διότι δὲν ἔχω σήμερον.

Ἄκυρῶ ἐπίσης καὶ τὴν δωρεὰν τὴν ὁποίαν ἔκαμον εἰς τὴν ἐν Μανσούρα κοινότητα τὴν ἀπὸ 13 Γράτια μιὰν οἰκίαν, διότι δὲν ἔχω σήμερον κατ' ἀναγκαστικῶς ἀκυροῦται. Τὸ μαγαζὶ τὸ ὁποῖον ἔχω εἰς τὴν ὁδὸν νέαν παραπλεύρως τοῦ κ. Ἀδουχμαλέκ Μπέτοβι καὶ Ἀδελμελάκ Χάπάση ἀφίνω τὴν μισθοδοσίαν εἰς τὴν ἐν Πολυγύρῳ κοινότητα μὲ τὸν ὄρον νὰ μισθῶσι διδασκάλισσαν πρὸς μόρφωσιν τῶν κορασιῶν τοῦ Πολυγύρου.

Ἀφίνω τὸν κ. Ἐμμ. Μπενάκην τέλειον διαχειριστὴν καὶ πληρεξούσιον πρόεδρον τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοινότητος τοῦ παρόντος μαγαζείου καὶ εἰς αὐτοῦ ἀναδόχους του πρόεδρον πληρεξουσιότητα πληρεστάτην.

³⁰ Ὁ Βασίλειος Φραντζῆς ἦταν γιὸς τοῦ Ἐμμανουὴλ Φραντζῆ, ἀπὸ τὸν πρῶτο του γάμο, καὶ εἶχε καὶ μιὰ ἀδελφὴ ὀνόματι Λούκεναν Ἐμμ. Φραντζῆ, ποὺ παντρεύτηκε στὰ Βραστὰ τὸν Δημήτριον Γεωργίου Μαλανδρῆ ἢ Μαλανδρίνον.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Φραντζῆς πανδρεύθηκε καὶ δεύτερη φορὰ καὶ ἀπέκτησε ἄλλα τρεῖς τέκνα: τὸν Παῦλον Φραντζῆν, τὴν Αἰκατερίνην Φραντζῆ καὶ τὴν Μαρίαν Φραντζῆ.

Δύνανται νὰ τὸ ἐκποιήσωσιν ὅταν ἡ ἀξία τὴν ὁποίαν θετόμεθα εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν θὰ φέρουσι τὸ μίσθωμα λιρῶν Αἰγύπτου 54 ἀριθμ. πεντήκοντα τέσσαρας καθαρὰς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δύνανται νὰ ἐκποιήσῃ εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοινότητος τὸν ὁποῖον καὶ διάδοχον τοῦ προέδρου.

Παρακαλῶ νὰ φροντίζουσιν τὴν ἀποστολὴν τῶν μισθωμάτων τοῦ μαγαζιοῦ κατὰ τριμηνίαν πρὸς εὐκολίαν τῶν καθὼς καὶ εἰς τὴν μίσθωσιν.

Τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἀδελφὴν μου τὰς ἀφίνω τὸ ἀνάλογόν μου ἐκ τῆς πατρικῆς μου κτηματικῆς μου πληρονομίας τὰ ὁποῖα καὶ κατέχουν ἐξ ἴσου νὰ τὰ μοιράσουν.

Τὰ εὐρισκόμενα εἰς Πολύγυρον ἔχω κάμει καὶ εἰς προηγουμένην μου διαθήκην μνεῖαν.

Παρακαλῶ εἰς τοὺς συμπολίτας μου Πολυγυρινοὺς πρὸς ἐνθύμησιν νὰ κάμνουν κατ' ἔτος ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν πρὸς μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν γονέων μου. Μετὰ ὑπολήψεως καὶ σεβασμοῦ σᾶς ἀποχαιρετῶ διὰ παντός.

Μανσοῦρα 25 7)βρίου 1906

Ἐπειδὴ εἰς προηγουμένην μου διαθήκην ἐδώρουν τὰς ἀδελφάς μου καὶ τὸν ἀδελφόν μου ἀνὰ δέκα λίρας τὸν καθέκαστον, ὁ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης μου ὀφείλει νὰ κρατήσῃ ἐνὸς ἔτους τὸ μίσθωμα τοῦ μαγαζιοῦ νὰ πληρῶσῃ τὰς ἄνωθεν τρεῖς ἀδελφάς καὶ τὸν ἀδελφόν μου ἀνὰ δέκα λίρας τὸν καθέκαστον καὶ ἐξοφλήσῃ.

Καὶ ἂν πωληθῇ νὰ κατατεθοῦν τὰ χρήματα εἰς τὴν Τράπεζαν, θὰ ἀναλάβῃ νὰ ἐμβάξῃ τὸν τόκον τῶν χρημάτων ἢ Τράπεζα εἰς τὸν Πολύγυρον διὰ τὴν διδασκάλισσαν.

Παρακαλῶ τὸ Σεβαστὸν Προξενεῖον νὰ σεβασθῇ τὴν τελευταίαν μου θέλησιν, ὅλον τὸ ἀγράμματον τῆς διαθήκης μου.

Εὐσεβάστως

(ὑπογραφή) Β. Ἐ. Φραντζῆς

Ἐδημοσιεύθη ἐπ' ἀκροατηρίου ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τοῦ προξενικοῦ Δικαστηρίου τῆς 7ης Αὐγούστου 1910 ἐν ἐκτάκτῳ αὐτοῦ συνεδριάσει.

Ὁ πρόεδρος

(ὑπογραφή) Γ. Χαϊδᾶς

Ὁ γεν. γραμματεὺς

(ὑπογραφή) Ε. Ζάννας.

Καὶ ἀναρωτιέται κανεὶς:

Τὶ ἔγινε καὶ τὸ κληροδότημα αὐτό; Ποιοὶ ἄραγε «ἔξυπνοὶ» τὸ ἐκμεταλλεύονται σήμερα; Γιατὶ Δῆμος καὶ Σχολεῖα Πολυγύρου δὲν κινοῦνται νὰ τὸ περισώσουν; νὰ σώσουν κάτι ποῦ τοὺς ἀνήζει καὶ ποῦ τοὺς χρειάζεται;

Ἔπ' ὄψιν ἐκείνων ποὺ θὰ ἀναλάβουν τὸ καθήκον αὐτὸ θέτω δυὸ στοιχεῖα :

Πρῶτο: Βάσει τοῦ νόμου 402 τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1914 τὸ Ἑργεῖο Παιδείας ἀνέλαβε νὰ εἰσπράττη τὰ ἐνοίκια αὐτοῦ τοῦ κληροδοτήματος καταστήματος. Ἀπὸ τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1910 ὡς τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1915 τὸ εἰσόδημα ἀνέβηκε σὲ 6082 δραχμὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ κεφαλαιοποιήθηκε καὶ κατατέθηκαν στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν τίτλο «κληροδοτήμα Β. Φραντζῆ ὑπὲρ τοῦ Σχολείου Θελέων Πολυγύρου».

Τι ἔγιναν τὰ χρήματα αὐτά;

Δεύτερο στοιχεῖο: Στὸ ἀρχεῖο μου ἔχω τὸ ὑπ' ἀριθ. 57 τῆς 16 Ἰουνίου 1940 φύλλο τοῦ «Πρωτοπόρου»—ἐφημερίδας ποὺ ἔβγαине τότε στὸν Πολύγυρο—.

Σ' αὐτὸ δημοσιεύθηκε ἡ εἶδησις ὅτι «χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου κ. Παραθυρᾶ, ἀνευρέθη τὸ λησμονηθὲν κληροδοτήμα οὗτινος τὰ εἰσοδήματα ἀνέρχονται σήμερον εἰς τὸ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσὸν τῶν 383.971 δραχμῶν». Ἡ εἶδησις αὐτὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἦταν ἀκριβὴς καὶ ἀληθινὴ. Τὶ συνέχεια δόθηκε στὴν ὑπόθεση αὐτή; Θέλω ἐδῶ νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο. Βάσει νόμου ἔχει ὀρισθῆ πῶς ὅταν ἡ βούλησις ἑνὸς διαθέτου καταστῆ ἀπραγματοποίητη, τότε τὰ εἰσοδήματα τοῦ κληροδοτήματος διατίθενται γιὰ τὴν θεραπεία ἄλλων κοινωφελῶν σκοπῶν διὰ κοινῆς πράξεως τῶν ὑπουργείων Οἰκονομικῶν καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θεραπευμάτων, ἔπειτα ἀπὸ γνωμοδότησι τοῦ συμβουλίου ἐθνικῶν κληροδοτημάτων.

Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴ ἐπισημαίνω μὰ ἀσυγχώρητη παραλείψις τοῦ Δήμου καὶ τῶν σχολείων τοῦ Πολυγύρου. Στὴ μνήμη αὐτῶν τῶν φιλοπατριδῶν εὐεργετῶν συμπολιτῶν μας—Τρ. Παυλίδου καὶ Βασ. Φραντζῆ—δὲν ἔγινε οὔτε ἓνα μνημόσυνο. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐκκληρώσουμε αὐτὸ τὸ στοιχειῶδες μας καθήκον: Νὰ τιμήσουμε τὴν μνήμη αὐτῶν τῶν εὐγενῶν εὐεργετῶν μας.

ΠΟΙΟΙ ΕΔΙΔΑΞΑΝ

Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ γιὰ τὰ σχολεῖα τοῦ Πολυγύρου θὰ ἦταν ἀτελὲς ἂν δὲν ἔλεγα καὶ ὀρισμένα πράγματα γιὰ τὸ διδακτικὸ προσωπικόν³¹.

Τοὺς δασκάλους ὡς τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Χαλκιδικῆς τοὺς προσελάμβανε (καὶ τοὺς μισθοδοτοῦσε) ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐφορεία. Τὸν διορισμὸ τὸν

³¹ Γιὰ τὴν παιδείαν στὴν Χαλκιδικὴ γενικώτερα ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὡς τὴν ἀπελευθέρωσι ἔχω συγκεντρώσει πολλὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ βέβαια δὲν ἔχουν αὐτὰ τὴ θέσιν τους ἐδῶ στὴ διάλεξι αὐτή, ποὺ ἀφορᾷ μόνον τὸν Πολύγυρο.